

Министерство образования и науки Российской Федерации
Федеральное государственное автономное образовательное учреждение высшего
образования
«Северо-Восточный федеральный университет имени М.К. Аммосова»
Институт языков и культуры народов Северо-Востока Российской Федерации

Принята на заседании
Ученого совета ИЯКН СВ РФ
«24» января 2024 г.
Протокол №5



Утверждаю:
Директор ИЯКН СВ РФ
Горогоев Г.Г./
2024 г

ПРОГРАММА

вступительного испытания для поступающих по направлению подготовки

44.03.05 – Педагогическое образование (с двумя профилями подготовки)

Профили:

- Родной язык (якутский) и литература и организация воспитательной деятельности
- Родной язык (якутский) и литература и иностранный язык (английский)
- Родной язык (якутский) и литература и дополнительное образование (культурно-досуговая деятельность)

Пояснительная записка

Программа вступительных испытаний для поступающих определяются Ученым советом института и доводятся до сведения поступающих не позднее, чем за полгода до начала приема вступительных испытаний. Для поступающих создаются необходимые к подготовке условия, желающие могут посещать бесплатные консультации.

Результаты вступительных испытаний определяются по 100-балльной системе.

Программа вступительного испытания разработана на основании учебного плана 44.03.05 – Педагогическое образование (с двумя профилями подготовки) по профилям:

- Родной язык (якутский) и литература и организация воспитательной деятельности
- Родной язык (якутский) и литература и иностранный язык (английский)
- Родной язык (якутский) и литература и дополнительное образование (культурно-досуговая деятельность)

Цель: вступительные испытания должны определить уровень усвоения материалов по якутскому языку и литературе, предусмотренного учебной программой школы и охватывать все минимальное содержание данной дисциплины, установленное соответствующим государственным образовательным стандартом.

Задачи:

- вступительные испытания включают в себя вопросы по дисциплинам «Якутский язык» и «Якутская литература». Комплексный характер экзаменационной работы по якутскому языку и литературе позволит проверить и оценить уровень подготовки экзаменуемых с разных сторон компетенций: лингвистической, языковой, коммуникативной и общекультурной.

- ответ должен подтвердить достаточно полное знание материала по якутскому языку и по якутской литературе основных тем изученной программы.

Разработчик: Чиркочева Дария Ивановна, зав. кафедрой якутского языка ИЯКН СВ РФ, к.ф.н., доцент

Форма проведения вступительных испытаний

Очная

Требования к уровню знаний

Экзаменуемый должен показать и подтвердить:

- знание вопросов якутского языка по программе общего образования;
- знание основных произведений якутских писателей из школьной программы;
- владение якутским языком в его разговорной и литературной форме;
- знание истории родного языка, ее современного состояния и перспектив избранной специальности.
- способности анализа и обобщения знаний по якутскому языку и литературе.

Программа подготовки к вступительным испытаниям

Вариант работы вступительных испытаний содержит по части I - 20 вопросов (1-20), по части II - 2 задания.

Распределение заданий по темам

1.1 Лексика – 2

1.2 Фонетика - 1

1.3 Морфология - 4

1.4 Синтаксис – 3

2. Вопросы по содержанию произведений якутских писателей

3. Вопросы по теории якутской литературы

Распределение заданий по баллам (40 б.)

По I части – за каждый правильный ответ ставится 2 б.

По II части

1 задание (грамматический разбор и выполнение заданий, 5 заданий, 1 задание – от 5 до 8 б.) – 26 б.

2 задание (сочинение) – 34 б.

Сдача вступительных испытаний проводится на открытых заседаниях экзаменационной комиссии с участием не менее трех человек. В состав комиссии, принимающей экзамен по направлению, входит не менее трех преподавателей кафедры якутского языка.

Результаты вступительных испытаний определяются по 100балльной системе и объявляются на 3-й день после оформления в установленном порядке протоколов заседаний экзаменационной комиссии.

На выполнение испытательной работы отводится 4 часа (2400 минут).

Подготовка к выполнению работы – 20 мин.

Часть I включает 20 вопросов с кратким ответом. Среднее время выполнения одного задания этой части – 1-3 минуты. Ориентировочное время выполнения этой части работы – 50 минут.

Часть II включает 2 задания. На выполнение вопросов первого задания требуется от 3-7 минут. Ориентировочное время выполнения 1 задания – 40 минут.

Рекомендуемое время выполнения 2 задания II части, состоящей из одного задания с развернутым ответом (письменная работа) – 60 минут.

Самостоятельная проверка работы – 20 мин.

Перечень примерных вопросов

Демонстрационный вариант заданий вступительных испытаний по якутскому языку и литературе

Үлэ икки чаастаах.

Үлэ бастакы чааһыгар 20 боппуруос бэриллэр. Хас биирдии боппуруос хоруйун (эппиэтин) ыйыллыбыт миэстэбэ, сорууда аллараа өттүгэр, бэйэн суруйарын ирдэнэр. Эппиэккин тэйбэккэ, сурук эбэтэр атын бэлиэтэ суох суруй.

Үлэ иккис чааһа 2 соруудахтаах.

Бастакы соруудаҕы толорууга этии бэриллэр, ол этиини уонна этиигэ бэлиэтэммит тыллары, ситимнэри ыйыллыбыт соруудахтарынан ырытарын ирдэнэр. Тылы састаабынан, санга чааһынан, ситимнэри арааһынан ырытылары оноробун. Этиини тутулунан ырытарга этии тиибин, арааһын, састаабын ыйабын.

Иккис соруудахха айан суруйуу тиэмэтэ бэриллэр. Ирдэбилинэн айан суруйуу 150 тыллаах эбэтэр онтон ордук буолуон сөп, ол эрэри 100 тылтан аҕыйаба суох буолуохтаах. Бэриллбит тиэмэни толору арийан суруйарга дьулуһабын.

I чааһа

Үлэ I чааһыгар бэриллэр соруудах наарданыта маннык буолар.

1, 4, 6, 9 – саха тылын морфологиятыгар ыйытыылар. Холобур, санга чааһын, тыл састаабын быһаары.

2 – фонетика соруудаҕа. Холобур, аһаҕас уонна бүтэй дорҕоон систематын уратытын, дорҕоон наарданытын, уларыытын быһаары.

3, 8 - лексика ыйытыылар. Холобур, тыл суолтатын, араастарын, биирдэм эбэтэр тыл ситиминэн бэриллэр тыл уратыларын быһаары.

5, 7, 10 – синтаксис соруудахтара. Холобур, этии арааһын, этиигэ тыллар ситимнэһиилэрин, ситим араастарын, ньыматын быһаары.

11 – 20 – саха литературатыгар билиини тургутан көрөр ыйытыгылар.

Барыллаан ыйытыктар уонна соруудахтар

1. Бу ситимнэргэ киирбит тыллар ханнык санга чааһынан бэриллибитин быһаар. Сааскы кэм, ылааны күн, үлэһит киһи, дорҕоонноох тойук, ыллыыр оҕо.

2. Саха алпабытыгар баар бүтэй дорҕоон ахсаанын ый, сахалыы дорҕооннору туспа суруй.

3. Бу этиигэ туттуллубут сомоҕо домоҕу биир тылынан солбуйан туспа суруй.

Окко киирэр кэм буолла да, Сэмэн оҕонньор биллибэтэ. Кулубаҕа барбыт үнсүү эмиз таастыы тимирдэ.

4. Бу этиигэ бэлиэтэммит аат тыл үөскээбит ньыматын суруй. **Күн-дьыл ити курдук биллибэккэ аһан истэ**

5. Даҕааһын аат туохтууртан үөскүүр сыһыарыытын билэргин суруй, холобурдаа.

6. Бэриллибит этиигэ көмө тыллары булан, сыстар тылларын кытта туспа суруй.

Мин арыы саҕатыгар тийэ оҕустум, сотору үрдүбүнээҕи маһым кураанах мутугар кэбэ кэлэн олоро биэрдэ.

7. Бу этиигэ сирэй саһаны киллэрэн уларытан суруй.

Мин оройуон кииниттэн командировкаҕа сылдьарым, Чаран нэһилиэгэр баран иһэрим туһунан быһыта-орута кэпсээн биэрэбин.

8. Бэлиэтэммит тылга синонимныы тыллары булан суруй. **Чаччаччы хаппыт хагдан сэбирдэхтэр суолга үктээтэх аайы тыастара хачыгырас.**

9. Бу кэрчик ханнык айымньыттан ылыллыбытын ааптарын (псевдоним) кытта суруй.

“Аны биирдэ дьүһүн кубулунан,

Быста-быста салҕанан,

Тимирэ-тимирэ күөрэйэн,

Өлө-өлө тиллэн көрүүбүн...”

10. Эрилик Эристиин олонхотун аатын ый, ис хоһоонун кылгастык бэлиэтээн суруй.

11. Бу кэрчик ханнык айымньыттан ылыллыбытын бэлиэтээн суруй. **«Күннэр-түүннэр, уорбалара-өрөбөлөрө солбуһа туттаннаан, көтөн аастылар. Аан туманнаах ахсынны аһара баттанна. Тонсоҕой торулуур. Тон болуо тыыннаах тохсунньу үүннэ.»**

12. С.С.Васильев-Борогонскай “Эрчимэн Бэргэн” олонхотугар бухатыыр төрөшпүттэрин аатын ый.

13. Бэлиэтэммит тыл арааһын быһаар.

Икки табабын бу Хабырыллаҕа биэрэбин, айанныырыгар атах тардыстыа.

14. Алампа маннайгы айымньытын аатын, жанрын ый.

15. Аҕа дойду Улуу сэриитин кэмигэр Новгород сиригэр хорсуннук кыргыһан өлбүт саха буйуннара хохуйуллубут айымньыларын аатын, ааптарын быһааран суруй.

16. Бу этиигэ бэлиэтэммит туохтуур көрүнүн быһаар. **Чүөчээски балтын суругун иэдэһигэр сыһыары туннахтаата.**

17. Бу этиини болҗойон аах, элбэх суолталаах тылы булан суруй, суолталарыгар аңардас тыл ситиминэн биирдии холобурдаа. **Биригэдьиир, хонтуора дьиэтин айаҕар кэтээн турар массынатыгар олороот, бурҕачыга турда.**

18. Бу этиигэ аһаҕас дорҕооннору болҗойон көр, араастарын быһааран суруй.
Кулан оҕо саастарга оонньоомохтоон хаалыаҕын.

19. Бу тыллары сыһыарыы падежка (түһүккэ) туруор уонна ханнык сана чааһа буолалларын ый. **Аҕа, сыһылаах, хонуу, биэс.**

20. Бэриллибит этиини быһаар, арааһын, ситимин, ньыматын быһааран суруй.
Алаас тула өттө бүтүннүүтэ үрдүк сырынан иилэнэр, ол сыыр чабырҕайдарыгар тийэ хара тыа үүнэн турар.

21. Бу этиигэ бэлиэтэммит тыллар ханнык сана чааһа буолалларын быһаар, грамматикалыы уратыларын ый. **Кырдыктан кыһырар сатамат, кырдыгы кыһыран кыайбаккын.**

22. Бу тыл ситимнэриттэн сомоҕо домохтору булан суруй, суолталарын ый.
Кыһыл тылынан кыыраар, буута быстарынан, тимир суол, аан дойду, аҕатын туйаҕын хатарбыт, хой баһын туйар, баҕа батаһа.

23. Бу этиигэ сурук бэлиэтэ туруутун быһаар. **Кыраай тайҕалартан, таас дьяангылартан буордаах үрэх уулара курулуу-харылыы таннары ытыллан түспүттэр, барылаччы тэппитинэн кутуллубуттар.**

24. Бу этиигэ бэлиэтэммит тыллар ханнык сана чааһа буолалларын, араастарын, халыыштарын ый. **Үс үллэр үөстээх, үллэр дэбилгэн уулаах Өлүөнэ өрүс унуоргута биллибэт киэбэ киэлитэ дэбилиһэ энсиллибит, холорук ытыйбытын курдук, төттөрү-таары чөмөрүйэ бурулуйбут.**

25. Бу этиини болҗойон аах, бэлиэтэммит тыл суолтатын быһааран суруй.
Хамандыырын солбуйааччыта ытыалаһыы аймаматыгар, сыбыдах ат үөһэ түһэн, ыстаннаран хаалар.

26. Бу этиин быһаар, арааһын, чаастарын, ситимин ый.
Сарсыарда күн күлүмүрдүү умайан тахсан эрдэҕинэ, Күүдэпчимэ эбэ арҕаа саҕатыгар киһи-сүөһү бөҕө тоҕуоруйар.

27. Бу этиини болҗойон аах, элбэх суолталаах тылы булан суруй.
Омук сирин туристара өрүс хааһыгар кэлэн тохтоотулар.

28. Бу тылларга тыл олоҕор сана сыһыарыы эбиллэтигэр кыараҕас аһаҕас дорҕоон симэлийбит түбэлтэлээх тыллары булан туспа хоруйгар суруй.
Аппын, оонньоурум, төннөр, атынан.

29. Бу этиигэ бэлиэтэммит тыл ханнык түһүккэ (падежка) турарын ый, падеж сыһыарыытын барыйааннарын кытта ый, этиигэ ханнык чилиэн буоларын быһаар.
Микиитэ Өлөксөйдүүн аан маннай ити курдук көрүстүлэр.

30. «Народные писатели Якутии» хартыына ааптарын суруй.

31. Харысхал исторической драматын аатын суруй.

32. С.С. Васильев-Борогонский “Эрчимэн Бэргэн” олонхотугар Үрүн Аар тойон ыйаабынан Күн-ый күлүүхүннүгүнэн аатырбыт кимин суруй.

33. «Дьулуруйар Ньургун Боотур» олонхо бастакы вариантын ааптарын суруй.

34. Дмитрий Кононович Сивцев-Суорун Омоллоон драмаларыттан суруй.

II чааһа

1. Бэриллибит этиини, бэлиэтэммит тыллары, ситимнэри ырытыы.

Этиигэ аннынан тардыллыбыт 2 тылы састаабынан: тыл олобун, сыһыарыыларын быһааран, дорҕоон уларыыытын көрдөрөн ырытыы. Анаан бэлиэтэммит 2 тылы сана чааһынан тэнитэн ырытыы: сана чааһын олобун, суолтатын, үөскээһинин уонна уларыыытын, этиигэ туттулуутун быһаарыы. Этиигэ тыллар ситимнэһиилэрин ньымаларынан, араастарынан ырытыы. Бэриллибит этиини чилиэннэринэн бэлиэтээһин. Этиини тутулунан ырытыыга этии арааһа, тийбэ, састааба ыйыллар.

Күөх тумул кийитэ-сүөһүтэ элбээтэ, онон киһи көрө-көрө үөрүөн-көтүөн курдук буолбут.

Бу этиигэ манньк ырытыылары онор.

1. Этиигэ аннынан тардыллыбыт тыллары састаабынан, халыыбы тутуһан ырыт.

2. Бэлиэтэммит тыллары сана чааһынан ырыт.

3. Бэриллибит тыл ситимнэрин араастарын быһаар:

Күөх тумул-

Кийитэ-сүөһүтэ элбээтэ-

Үөрүөн-көтүөн курдук-

Көрө-көрө үөрүөн-көтүөн-

4. Этиини чилиэннэринэн ырыт (болдьох бэлиэтинэн көрдөр).

5. Этиини тутулунан ырыт.

1. Өйтөн суруйуу

Темата: Төрөөбүт айылҕан кэрэтэ (саха поэттарын айымньыларыгар айылҕаны ойуулааһын – пейзажной лирика)

Өйтөн суруйуу сүрүн ирдэбиллэрэ

Өйтөн суруйуу тиэмэтэ көңүл эбэтэр айымньыга сыһыарыллар, айымньыттан холобурдуохха сөп. Экзамен вариантыгар биир тиэмэ бэриллэр. Экзамен кыттааччыта бу үлэтин толкуйдаан, былааннаан, биир кэлим суруйууну ситиһэргэ дьулуһуохтаах.

Манна туттарааччы бэриллибит тиэмэни бэйэтэ анаарар, ырытар-сыаналыыр дьобура, төрөөбүт литературатын, бэриллибит тиэмэни билэр таһыма көстүөхтээх. Айан суруйууга экзаменна кыттааччы манньк сүрүн ирдэбиллэри тутуһуохтаах.

- өйтөн суруйуу тутулун тутуһуу;

- этии тутулун кэспэккэ ситимнээхтик суруйуу;

- сурук бэлиэтин, таба суруйуу быраабылатын билии, сөпкө туһаныы;

- уус-уранньк суруйары ситиһии;

- айымньыттан эбэтэр истэн уус-уран быһа тардыылары туһаныы;

- суруйуу тиэмэтин, проблематын, санаатын табатык өйдөөн суруйуу;

- сааһылаан, ырытан суруйуу;

- бэйэ сыаналааһына, табыгастаах түмүгү оңоруу.

Бу программа соруудахтара манньк наарданан киирдилэр, үлэ бастакы чааһыгар 34 соруудах, үлэ иккис чааһыгар 6 соруудах, онон барыллаан соруудах ахсаана - 40.

Критерии оценивания

Оценивание I части работы

Задание	Перв. балл	Балл по сложности	Итоговый балл
1	1б.	1б.	1
2	1б.		1
3	1б.	1б.	2
4	1б.	1б.	2
5	1б.		1
6	1б.	1б.	2
7	1б.		1
8	1б.	1б.	2
9	1б.		1
10	1б.		1
11	1б.		1
12	1б.	1б.	2
13	1б.	1б.	2
14	1б.	1б.	2
15	1б.		1
16	1б.	1б.	2
17	1б.		1
18	1б.	1б.	2
19	1б.		1
20	1б.		1
	20 б.	10 б.	30 б.

Оценивание II части работы

Задание	Перв. балл	Балл по сложности	Итоговый балл
1	3 б.	4 б.	7 б.
2	3 б.	4 б.	7 б.
3	3 б.	3 б.	6 б.
4	3 б.	4 б.	7 б.
5	3 б.	3 б.	6 б.
	15 б.	18 б.	33 б.

Критерии оценивания сочинения

№	Сыаналыыр кэрин	Баала
K1	Уус-уран айымныы эбэтэр анал тиэмэ (ырытыы) ис хоһоонун билии	1/1
K2	Айымныыга эбэтэр бэриллибит тиэмэбэ көтөбүллэр проблеманы сөпкө өйдөөн, ырытыы	1
K3	Өйтөн суруйуу тиэмэтин арыыы	1
K4	Уус-уран суруйуу ньымаларын билии уонна суруйууга туһаныы: эпитет, тэннэбил, метафора, ханалытан этии	1/1
K5	Суруйааччы олобун, айар үлэтин сүрүн олуктарын билии эбэтэр анал тиэмэбэ сыһыаран киллэрии	1
K6	Өйтөн суруйууга норуот, айымныы устуоруйатын билиини туһаныы	1/1
K7	Өйтөн суруйууга литература ырытыытын таба туһаныы	1/1
K8	Өйтөн суруйууну тус бэйэ ылыныытын быһаарыы	1
K9	Өйтөн суруйуу сүрүн санаатын уонна проблематикатын быһаарыы	1
K10	Айымныы геройдарын эбэтэр анал тиэмэбэ туһааннаах персонаһы ырытыы	1/1
K11	Өйтөн суруйуу ис хоһоонун сырдатар матырыяалы туһаныы (эпиграф, айымныыттан быһа тардыы, бэргэн этиилэр)	1/1
K12	Литература историятыгар суруйуулары туһанан, уус-уран айымныыны	1/1

	ырыты уонна анал тиэмэҕэ бэйэ быһаарытыгын суруйуу	
K13	Литература теориятыгар суруйуулары туһанан, уус-уран ырыты түгэннэрин киллэри	1/1
K14	Айымныыга эбэтэр бэриллитит тиэмэҕэ тус бэйэ сыһыанын быһааран суруйуу	1/1
K15	Ырытыга литература терминнэрин туһаны	1/1
K16	Сааһылаан уонна толкуйдаан ырытыгын көстүүтэ	1/1
K17	Айымныыны эбэтэр анал тиэмэни ырытыга бэйэ санаатын, сыанабылын суруйуу (суруйуу түмүгэ)	1/1
K18	Атын айымныыны эбэтэр олоххо сыһыаннаах түгэни кытта тэнни тутан суруйуу уонна тэннээн көрүү	1/1
K19	Сурук бэлиэтин билии уонна таба туһаны	1
K20	Таба суруйуу быраабылаларын билии	1
K21	Суруйуу биир кэлим ис хобоонноох буоларын ситиһии	2/1
K22	Этии тутулун сөпкө оноруу, этиигэ грамматика быраабылаларын сөпкө туһаны	1/1

Список рекомендуемой литературы

Үөрэх кинигэлэрэ

1. Саха тыла. Морфология: 6 кылааска үөрэнэр кинигэ. Дь., Бичик, 2009.
2. Саха тыла. Морфология: 7 кылааска үөрэнэр кинигэ. Дь., Бичик, 2006.
3. Саха тыла: 8-9 кылааска үөрэнэр кинигэ. Дь., Бичик, 2004.
4. Саха литературата: 9 кылааска үөрэнэр хрестоматия. Дь., Бичик, 1999.
5. Саха литературата: 10 кылааска үөрэнэр хрестоматия. Дь., Бичик, 1994.
6. Саха литературата: 11 кылааска үөрэнэр хрестоматия. Дь., Бичик, 2000.

Список дополнительной литературы

1. П.С. Афанасьев Саха тылын лексикологията. Я., 1996.
2. Г.Г. Филиппов, И.П. Винокуров. Саха тыла. Лексика уонна морфология. Я., 2000.
3. Н.Д. Дьячковский. Саха тылын фонетиката. Я., 2000.
4. И.П. Винокуров, М.А. Черосов. Саха тылын синтаксиса. Судургу этии. Я., 1991.
5. Г.Г. Филиппов, И.П. Винокуров. Саха тылын синтаксиса. Холбуу этии. Я., 1996.
6. Окорокова В.Б., Попова М.П. Билинни саха литературата: үөрэх кинигэтэ. Я., 2011.
7. Максимова П.В. 1960-80 -с сыллардаагы саха литературата: үөрэх кинигэтэ. Я., изд-во СВФУ, 2010.
8. Чиркочева Д.И. Единый республиканский экзамен по якутскому языку и литературе (11 кл.) [учебно-методическое пособие] (на якутском языке). Я., 2018, 132 с.
9. Чиркочева Д.И. Саха тылыгар эрчиллиилэр уонна соруудахтар халыыптара. Я., 2021, 85 с.